

W tekście przedstawiono w sposób doświadczeniowy, w jaki sposób należy przygotować program nauczania. Wiściej na ten temat można znaleźć w literaturze, podanej na końcu artykułu.

1. Prace wstępne

W poprzednich artykułach przedstawiono, w jaki sposób należy przygotować się do tworzenia programu. Warunkiem koniecznym do przygotowania programu nauczania jest stworzenie w pierwszej kolejności szkolnego planu nauczania do zawodu. Jest to związane przede wszystkim z korelacją między przedmiotami ogólnymi i zawodowymi oraz z właściwym rozłożeniem efektów kształcenia dla kwalifikacji, a co za tym idzie zaplanowaniu egzaminu (lub egzaminów) w zakresie danej kwalifikacji.

Jeśli wymaga przypomnienia, w jaki sposób należy przygotować szkolny plan nauczania, polecam zapoznanie się z artykułem p.t.: [„Modernizacja kształcenia zawodowego 2012 – Jak przygotować szkolny plan nauczania?”](#) umieszczonym na portalu.

W ramach prac wstępnych należy również zastanowić się, w jaki sposób opisać zawód i branżę, do której należy zawód oraz sytuację osób zatrudnionych w tym zawodzie na lokalnym i globalnym rynku pracy. Należy również zastanowić się, w jaki sposób opisać potrzebę kształcenia w danym zawodzie. Będzie to miało wpływ zarówno na ofertę kształcenia, jak i na warunki, w jakich ta nauka będzie realizowana.

2. Prace nad rozbudową programu

Plan nauczania – modułowe kształcenie zawodowe

Jeśli udało się stworzyć szkolny plan nauczania uwzględniający modułowe kształcenie zawodowe, to tak naprawdę najtrudniejszą częścią pracy nad programem mamy za sobą. Dlatego opracowanie planu jest tak ważnym elementem przy obecnej metodzie tworzenia programów kształcenia zawodowego. Poniżej dla przypomnienia przytoczę pewne wskazówki, które należy mieć na uwadze przy tworzeniu szkolnego planu nauczania uwzględniającego kształcenie modułowe.

- Przy grupowaniu efektów kształcenia w moduły i jednostki modułowe należy mieć na uwadze aspekt „domykania modułów” oraz kolejności ich występowania. Chodzi o to, aby we właściwej kolejności były realizowane efekty właściwe dla kwalifikacji (zgodnie z rozporządzeniem w sprawie klasyfikacji zawodów) oraz efekty wspólne (zgodnie z podstawą programową kształcenia w zawodach). O tym, czy moduły mogą być realizowane równolegle, decyduje aspekt merytoryczny. Jednak ze względu na specyfikę kształcenia modułowego dopuszcza się maksymalnie dwa moduły realizowane równolegle. Ważne jest również, aby moduł (lub moduły) nie trwał przez prawie cały cykl kształcenia.
- Pogrupowane efekty właściwe dla kwalifikacji przedstawione w tabeli efektów w planie modułowym nie mogą się powtarzać (wyjtki zostały opisane w poradniku dla autorów programów nauczania).
- Liczba modułów powinna być wyważona (od 3 do 7). Każdy moduł powinien składać się z minimum 2 jednostek modułowych.
- W tabeli z planem nauczania uwzględnia się jedynie moduły, natomiast w tabeli efektów rozpisuje się również jednostki modułowe wraz z pogrupowanymi efektami kształcenia.
- Na etapie grupowania efektów w moduły i jednostki modułowe niezbędne jest ułożenie relacji między modułami w dydaktycznej mapie modułów. To ona jest uzupełnieniem planu i wskazuje kolejność realizacji modułów oraz jednostek modułowych.
- Nazwy modułów i jednostek modułowych powinny być zapisane „czynnościowo”, jako rzeczowniki odsłowne z wykorzystaniem czasowników operacyjnych w formie niedokonanej np. wykonywanie, organizowanie, sporządzanie. Rzeczownik odsłowny (odczasownikowy) tworzy się przez dodanie do rdzenia czasownika końcówki. Jako rzeczownik odpowiada na pytanie: kto? co? i oznacza nazwę jakiejś czynności lub stanu. Zwykle kończy się w języku polskim na „-cie” lub „-nie”, np.:
 - ? czasownik: rozpocząć; rzeczownik odsłowny: rozpoczęcie,
 - ? czasownik: pisać; rzeczownik odsłowny: pisanie.Nazwy modułów i jednostek modułowych powinny być dostosowane do zawodu i typu szkoły, np. w przypadku zawodów z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej nie może występować np. moduł o nazwie

„organizowanie przedsiębiorstwa”, w technikum nie powinna pojawić się nazwa „zarządzanie przedsiębiorstwem”. Nazwy modułów mogą wywodzić się wprost od zadań zawodowych zapisanych w danym zawodzie w podstawie programowej kształcenia zawodowego.

Nazwy modułów powinny być adekwatne do przypisanych im efektów kształcenia. Ponadto nazwy jednostek modułowych powinny być w taki sposób skonstruowane, aby wskazywały na to, jaki będzie efekt końcowy powstały w wyniku procesu kształcenia (produkt lub usługa).

- Liczba godzin przypadająca na kształcenie zawodowe określona w rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania, dla kształcenia modułowego jest uwzględniana łącznie (nie ma podziału na kształcenie zawodowe teoretyczne i kształcenie zawodowe praktyczne).
- Liczby godzin realizowane w danym module powinny być rozłożone równomiernie i ich realizacja powinna być zblokowana (nie mniej niż 4 godziny w tygodniowym cyklu kształcenia).
- Należy również zweryfikować, czy w tabeli efektów godziny przydzielone do wyznaczonych grup efektów spełniają minimum określone w podstawie programowej dla danego zawodu.
- W modułowym planie nauczania, a konsekwentnie i w programie należy kodować moduły i jednostki modułowe. Kod modułu i jednostki składa się będzie z symbolu cyfrowego zawodu, z symbolu literowego oznaczającego moduł (M) i jednostkę modułową (J) oraz liczby oznaczającej kolejny moduł lub jednostkę modułową (np. 522301.M1 – kod modułu, 522301.M1.J2 – kod jednostki modułowej). Jeżeli w zawodach wystąpią wspólne moduły i/lub jednostki modułowe, należy dodatkowo w nawiasie wpisać symbole cyfrowe wszystkich zawodów, których dotyczą i oddzielić je znakiem „/”.

Uszczegóławianie efektów kształcenia

Po pogrupowaniu efektów należy je uszczegółowić w kontekście konkretnej jednostki modułowej. Każdy uszczegółowiony efekt powinien mieć przypisany kod, wynikający z rozbudowania kodów efektów kształcenia z podstawy programowej (do kodowania uszczegółowionego efektu dodajemy kolejne liczby, zaczynając od 1). Więcej na temat uszczegółowiania i kodowania efektów można przeczytać w [poradniku dla autorów programów nauczania](#).

Opracowanie programu nauczania dla każdego modułu i jednostki modułowej (tzw. zeszytów)

Po wykonaniu poprzednich kroków należy szczegółowo opisać poszczególne jednostki modułowe. Ze względu na przyszłą wygodę skorzystania z programu proponuje się, by program nauczania dla każdego modułu był w osobnym zeszycie.

Przed przystąpieniem do opracowywania programu dla modułów należy podjąć decyzję o wyborze taksonomii celów.

Opracowanie pierwszej wersji programu nauczania – proponowana struktura programu

Poniżej proponuje się następującą strukturę modułowego programu nauczania

- **Strona tytułowa**, zawierająca
 - nazwę zawodu, dla którego opracowano program wraz z symbolem cyfrowym zawodu,
 - nazwę zawodu z podbudowy wraz z symbolem cyfrowym (jeżeli dotyczy),
 - typ programu (np. o strukturze modułowej).
- **Spis treści**, ułatwiający nawigację po dokumencie.
- **Typ szkoły**, dla którego opracowano program. Należy wpisać jeden z typów: *zasadnicza szkoła zawodowa*, *technikum* lub *szkoła policealna*.
- **1. Typ programu** – *modułowy*.
- **2. Rodzaj programu** – *liniowy*.
- **3. Autorzy, recenzenci i konsultanci programu nauczania** – wpisać imiona i nazwiska wraz z tytułami naukowymi.
- **4. Podstawy prawne kształcenia zawodowego** – należy wypisać tu wszystkie dokumenty związane z

modernizacji kształcenia zawodowego oraz specyficzne dla danego zawodu lub branży (typowe dokumenty występujące w programach zostały przedstawione w [poradniku dla autorów programów nauczania](#)).

- **5. Cele ogólne kształcenia zawodowego** – więcej na ten temat można znaleźć w [poradniku dla autorów programu nauczania](#).
- **6. Przedmioty rozszerzone w technikum** – jak sama nazwa wskazuje ta część dotyczy wyłącznie programów opracowywanych dla technikum. W tej części należy wypisać nazwy przedmiotów ogólnokształcących, których kształcenie odbywa się bądź na poziomie rozszerzonym. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w [poradniku dotyczącym szkolnych planów nauczania](#).
- **7. Korelacja programu nauczania dla zawodu X z podstawą programową kształcenia ogólnego** – tu należy uzupełnić o cele kształcenia ogólnego, przedstawione w [poradniku dla autorów programów nauczania](#) oraz opisać korelację treści z kształceniem ogólnym polegającą na wcześniejszym osiągnięciu efektów kształcenia w zakresie przedmiotów ogólnokształcących stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie.
- **8. Informacja o zawodzie X** – należy tu wykorzystać materiały zgromadzone przy pracach wstępnych nad programem.
- **9. Uzasadnienie potrzeby kształcenia w zawodzie X** – należy tu wykorzystać materiały zgromadzone przy pracach wstępnych nad programem.
- **10. Powiązania zawodu X z innymi zawodami** – tu należy wypisać zawody o wspólnych kwalifikacjach oraz o wspólnych efektach kształcenia w ramach obszaru kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów, wynikające z rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach. Należy również tu uzupełnić o możliwości uzyskiwania dodatkowych kwalifikacji w zawodach w ramach obszaru kształcenia.
- **11. Cele szczegółowe kształcenia w zawodzie X** – w tej części należy podać cele kształcenia opisane w części III rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.
- **12. Plan nauczania dla zawodu** – w tej części powinna znaleźć się **informacja dotycząca liczby godzin wynikająca z rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania** dla określonego typu szkoły. Informacja powinna być uzupełniona o komentarz związany ze specyfiką kształcenia modułowego (brak podziału godzin na kształcenie teoretyczne i praktyczne).

Po informacji powinna być umieszczona tabela z opracowanym wcześniej **planem nauczania**. Plan należy uzupełnić o informacji związane z praktykami (dla technikum). Pod planem powinny znaleźć się legenda oraz informacja o tym, kiedy odbywają się egzaminy do poszczególnych kwalifikacji.

Pod tabelę z planem należy umieścić **wykaz modułów i jednostek modułowych**, wraz z przydzielonymi godzinami. W wykazie oprócz nazw modułów i jednostek modułowych należy podać ich kody, zgodnie z ustaleniami zawartymi w [poradniku dla autorów programu nauczania](#).

Pod tabelę z wykazem modułów i jednostek modułowych powinna znaleźć się dydaktyczna mapa uwzględniająca moduły i jednostki modułowe. W mapie powinny wystąpić wyjątkowo kody modułów i jednostek modułowych (bez nazw), zgodnie z ustaleniami zawartymi w [poradniku dla autorów programu nauczania](#).

- **13. Programy nauczania dla poszczególnych modułów** – w tej części na początku należy wypisać informacji o przyjętej taksonomii oraz wypisać nazwy i kody wszystkich modułów wraz z przydzielonymi godzinami.

Następnie program dla każdego modułu powinien zawierać:

- **uszczegółowione efekty kształcenia**,

- **poziom wymagań programowych dla każdego efektu kształcenia**,

- **materiał kształcenia** dla jednostki modułowej,
- **planowane zadania (ćwiczenia)** – tu należy wybrać najbardziej reprezentatywne zadanie podsumowujące całość jednostki modułowej,
- **warunki osiągnięcia założonych efektów kształcenia** (tu należy opisać szczegółowo warunki realizacji kształcenia w zakresie jednostki modułowej z uwzględnieniem zapisów rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach w części III), w tym **rodki dydaktyczne** (niezbędne do osiągnięcia przez uczniów zakładanych efektów kształcenia oraz przeprowadzenia zaplanowanych zadań), zalecane **metody dydaktyczne** (najbardziej reprezentatywne i charakterystyczne dla danej jednostki modułowej), **formy organizacyjne** (podział na grupy, propozycje wielkości grup, w jakich mogą odbywać się poszczególne zajęcia),
- **propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania efektów kształcenia** (w ramach jednostki modułowej, wraz z krótkim uzasadnieniem),
- **formy indywidualizacji pracy uczniów** (uwzględniające dostosowanie warunków, środków, metod i form kształcenia do potrzeb ucznia oraz do możliwości ucznia – zapisy nie powinny być zbyt ogólne, ale ściśle powiązane z daną jednostką modułową).

- **14. Projekt ewaluacji programu** – tu powinny się znaleźć informacje, w jaki sposób przewiduje się ewaluację programu w trakcie jego wdrożenia i realizacji.
- **Załączniki**
 - Załącznik 1. Efekty kształcenia dla zawodu X zapisane w rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach** (tabela 1),
 - Załącznik 2. Pogrupowane efekty kształcenia** (tabela 2) – na podstawie opracowanego planu nauczania,
 - Załącznik 3. Uszczegółowione efekty kształcenia** (tabela 4) – dla wszystkich jednostek modułowych występujących w programie.

3. Weryfikacja – sprawdzenie kompletności i poprawności programu nauczania.

W poradniku dla autorów nauczania przedstawiono propozycję sprawdzania kompletności programu pod kątem zawartości wszystkich elementów oraz pod kątem ważności zapisów rozporządzenia. Polecamy zapoznanie się z tą metodą.

Przykładowe modułowe programy nauczania są sukcesywnie zamieszczane na stronie KOWEziU i będą docelowo również dostępne na stronach naszego portalu.

Artykuł powstał na podstawie:

- poradnika dla autorów programu nauczania p.t.: „Opracowanie programu nauczania dla zawodu krok po kroku”,
- poradnika dla autorów szkolnych planów nauczania p.t.: „Jak opracować szkolny plan nauczania w oparciu o nowe podstawy programowe kształcenia w zawodach oraz ramowe plany nauczania?”,
- przewodnika dla nauczycieli dotyczącego korelacji p.t.: „Przewodnik dla nauczycieli w zakresie prowadzenia korelacji przedmiotów ogólnych i zawodowych”.

Wszystkie poradniki dostępne są na stronie KOWEziU oraz po kliknięciu wybranej zakładki.

Ostatnia aktualizacja: 04.06.2012

Autor artyku?u: **J. Ksieniewicz**
Redaktor portalu

[<< poprzedni artyku?](#)

[powrót do spisu
artyku?ów](#)

[nast?pny artyku?>>](#)